

*Корват Л. В., к.психол.н.,
доцент кафедри педагогіки та психології*

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Інтеграція України у європейський освітній простір (Болонський, Копенгагенський процеси) скеровує вищу освіту до суттєвої модернізації. Викладацька діяльність у вищих навчальних закладах спрямовується до особистісної парадигми, а компетентнісний підхід визнається пріоритетним. На державному рівні впровадження компетентнісного підходу в практику вищої школи зумовило визначення якості підготовки майбутніх бакалаврів, спеціалістів, магістрів через освоєння ними відповідних загальних і професійних компетентностей. При цьому увагу зацентовано не на змісті, а на результатах освіти, що виявляються у формі компетентностей і відображають здатність фахівця продуктивно діяти у професійній діяльності.

Для реалізації компетентнісного підходу в освіті важливо визначити, хто є його учасником. Насамперед, це професорсько-викладацький склад ВНЗ і кожен конкретний викладач. Саме викладач вирішує завдання відбору змісту навчання, що відображає цілісний досвід вирішення життєвих і професійних завдань і втілює його шляхом використання, притаманних викладацькій діяльності, організаційних форм, дидактичних методів та інших професійних інструментів.

Однак, особливістю навчального процесу є його двійстий характер, який проявляється в тому, що це одночасно є діяльність викладання та навчання, в якій одночасно діють два суб'єкти – викладач, з одного боку, та студентський колектив і кожен окремий студент, з іншого. Саме цей суб'єкт – студентський колектив і кожен окремий студент – є головним у навчальному процесі і заради нього цей процес реалізується. Такий наголос у питанні про суб'єктів навчального процесу вимагає особливого підходу, а саме, він має стати і бути студентоцентрованим.

Студентоцентризм відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує компетентних, творчих, ініціативних фахівців-особистостей. Характерною рисою студентоцентризму, як ідеї людиноцентризму, є прагнення реалізовувати підхід, у якому цілісність внутрішнього світу людини забезпечує взаємозв'язок особистості й суспільства. Студентоцентризм поновлює суб'єкта в освіті і скеровує до становлення індивідуальності студента, формування його цілісної особистості. Ідеї студентоцентризму мають стати підґрунтям проектування освітнього середовища, яке забезпечує умови для саморозвитку, самоорганізації та самореалізації особистості у професійній діяльності, творчості та інших видах діяльності при їх усвідомленому виборі.

Компетентність з позиції студентоцентризму – це особлива форма особистісного буття людини в діяльності, продукт цілісної, а не «знаннєвої» освіти. Особливістю компетентніснозорієнтованої освіти відносно традиційної є її якісно інші властивості: вона обов'язково суб'єктозорієнтована, діяльнісна, надпредметна. Студент у такому процесі спрямований не тільки на оволодіння окремими предметами, а й на власний розвиток, становлення себе як професіонала, на свідоме моделювання та реалізацію власного майбутнього.

Студентоцентроване компетентніснозорієнтоване навчання має забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості як професіонала, її власну життєву позицію, готовність і вміння самостійно навчатися упродовж життя, готовність до роботи в умовах швидких змін.

Система підготовки майбутніх фахівців, що реалізується сьогодні, переважно ґрунтується на традиційному знаннєвому, «ЗУНівському» підході та не відповідає викликам сучасності. З важливості того, що сьогоднішні студенти стануть завтрашніми фахівцями нашої держави, на плечі яких покладається відповідальність за її розбудову та процвітання, впровадження студентоцентрованого компетентніснозорієнтованого підходу є особливо актуальним. Студентоцентризм можна розглядати як ресурс успішної реалізації компетентнісного підходу у вищій школі.

*Король О.Ю., ст. викладач
кафедри іноземних мов факультету МЕІМ*

ВИКЛИКИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТРУКТИВІЗМУ

Основними принципами Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року проголошені людиноцентричність, наукова обґрунтованість і готовність до системних змін, що передбачає ревізію підходів до підготовки студентської молоді у вищих навчальних закладах, майбутніх компетентних і конкурентноспроможних фахівців.

Аналіз вітчизняних і світових наукових джерел, нормативних документів, досліджень професійної діяльності викладачів іноземних мов за професійним спрямуванням в Україні і США, професійне спостереження та вивчення кращих практик викладання та навчання під час стажування в американському Орегонському університеті допомогли мені виявити суперечності між традиційним викладанням курсу Англійської за професійним спрямуванням у КНЕУ відповідно до «знаннєвої» парадигми освіти, орієнтованої на здобуття знань, формування вмінь і навичок, і необхідністю підготовки компетентних фахівців нової генерації, здатних до швидкої адаптації в змінних умовах, проектування своєї професійної діяльності на основі рефлексивного мислення, саморозвитку та самонавчання протягом життя. Ця суперечність, на мій погляд, викликана переважним застосуванням принципу традиційного навчання, а не принципу «конструктивізму», який є невід'ємним компонентом студентоцентристського підходу у викладанні. Із таблиці, приведеної нижче, видно, що конструктивістське навчання націлене на самостійне просування студентів у ході професійної підготовки, створення ними «власних знань» і досвіду.

<i>Студент працює самостійно</i>	<i>Співпраця у групах</i>
Дидактичний підхід до викладання	Інтерактивний підхід до навчального процесу без нав'язування поглядів, знань тощо
Суворе дотримання навчальної програми та акцент на базових знаннях і вміннях	Гнучкість і варіативність навчальної програми та акцент на узагальнені знання та вміння
Увага викладача звернена лише на інформацію, яку подає викладач	Надається додатковий матеріал, який змушує студента розмірковувати, мати власну точку зору тощо
У процесі навчання студент отримує готові знання	Студент – повноправний учасник процесу з власними поглядами, уявленнями та оцінками проблеми
Освітня діяльність опирається на рекомендований посібник	Пріоритет надається першоджерелам, явищам реальної дійсності
Оцінювання відбувається за кількістю вірних відповідей	Оцінюється самостійність думки, навіть якщо вона іноді хибна, розсудливість студентів, їхні питання по суті, вміння самостійно виправити помилки

Таким чином, суть проблеми полягає в тому, щоб перенести акцент із вивчення предмету, наприклад англійської мови професійного спрямування, на активне залучення студентів у навчальний процес на партнерських засадах із викладачем. Від студента очікується не тільки усвідомлення власної навчальної мети, короткострокової та довгострокової, але й уміння формулювати її стисло, чітко, зрозуміло. Від випускників очікується оволодіння навчальними компетенціями шляхом конкретних навчальних дій, а саме: а) усвідомлено ставити і формулювати перед собою конкретні навчальні цілі та завдання, б) усвідомлено вибирати та адаптувати адекватні (відповідно до власного стилю навчання) індивідуальні засоби та прийоми для виконання самостійно сформульованих завдань, в) усвідомлено здійснювати самоконтроль (шляхом зворотнього зв'язку з викладачем в обов'язковій письмовій формі, г) усвідомлено регулювати процеси власного навчання та оцінювати свої досягнення за критеріями, пропонованими Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, за допомогою ведення Європейського мовного портфоліо.

Поступовий перехід відповідальності за навчання від викладача до студентів і заохочення їх до роздумів над своїм навчанням та обміну цим досвідом з іншими студентами залежить не тільки від бажання викладача виступати в ролі фасілітатора, але й уміння забезпечити систематичний ріст усвідомлення студентами процесів вивчення і викладання, в яких вони беруть участь. З цією метою у світових освітніх закладах запроваджені портфоліо, які сприяють розвитку рефлексивного мислення студентів, що стимулює не лише до самоаналізу та критичного мислення, а й формує психологічну готовність і прагнення до новітніх навчальних стратегій і до особистісного розвитку. Результати неформального експерименту щодо запровадження Європейського мовного портфоліо для економістів (авт. Н.В. Ягельська) у деяких групах ф-ту міжнародної економіки і менеджменту продемонстрували необхідність а) розвивати вміння управління навчальними проектами викладачів-практиків і б) ретельного вивчення кращого досвіду використання портфоліо не в рамках окремої групи, а в масштабах всього університету, об'єднуючи зусилля, знання та досвід як викладачів-практиків, так і науковців, в) включення Портфоліо у Курс англійської мови професійного спрямування як альтернативу самостійної роботи студентів.

У зв'язку з такою необхідністю зростає роль і відповідальність викладачів іноземної мови в системі вищої школи, що, у свою чергу, вимагає опанування новітніми інтерактивними, індивідуалізованими, командними та проектними технологіями спільного вироблення нового знання. Тільки успішне виконання ролей фасілітатора та консультанта уможливить розвиток навчальних та евристичних вмінь студентів і підвищення їхньої відповідальності за своє власне навчання і отримані досягнення.

Література

1. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. http://reforms.in.ua/sites/default/files/imce/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf
2. *Смірнова Л.* Розвиток конструктивізму в сучасній педагогічній думці Болгарії. http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section4_6/article_smirnova.pdf
3. *Бабинець М.М.* Європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов. Міжвузівський науково-методичний семінар: Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 61 с. <http://knteu.kiev.ua/file/MTc=-82ffacc0ea3dbb2b8878b906f8af0cbf.pdf>

*Котенок А. Г., к.е.н.,
доцент кафедри політичної економії*

ВНУТРІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

Відмінною рисою сучасного суспільства виступає те, що кожна особа визнається рівноправним суб'єктом. Розширення спектру прав в останні десятиліття, з огляду на популярність у наукових дискусіях, спонукає до формування розширеної концепції особистості. Розглянемо, в якій мірі широкі глобальні зміни, що сприяють розширенню потенціалу людського капіталу асоціюються з розширеними ідеями статусу і можливостей студентів. Ми припускаємо, що є значне збільшення особистісно-орієнтованих освітніх осередків у країнах по всьому світу. По-перше, права студентів остаточно сформувались. По-друге, акцент на посилене ролі людського фактору підтримує форми соціалізації, які сприяють активній участі, а також розвитку потенціалу та інтересів студента. Розглядаючи унікальний набір даних 533 суспільствознавчих підручників із 74 країн, опублікованих за останні 40 років, ми знаходимо, що підручники дійсно стали більш особистісно-орієнтованими, і що цей зсув пов'язаний з ростом статусу особистості в глобальному світі [2]. Особистісно-орієнтовані тексти є поширенішими в країнах з яскраво вираженим індивідуалізмом, який втілений у політичних і соціально-економічних інститутах і сформованій ідеології у суспільстві.

Університет, як і всі соціальні системи, складається з мережі міжособистісних відносин структурованих з метою полегшити досягнення освітніх цілей. Загально відомо, що освітні цілі полягають у передачі знань і формуванні навичок; спілкування студентів задля формування цінностей, установок, за допомогою яких вони повинні ефективно функціонувати в суспільстві; і сприяння когнітивному, соціальному і фізичному розвитку кожного студента. У той же час існує безліч відносин всередині університету структурованого для досягнення цих цілей, основні освітні відносини встановлюються між викладачами та студентами і серед самих студентів. Освітній процес в університеті традиційно зосереджений на взаємодії викладача і студента.

Центризм викладача у вітчизняних університетах знаходить своє відображення в тому, що більшість формалізованих взаємовідносин студент-студент обмежуються позанавчальними заходами. Студентоцентризм, на нашу думку, повинен ґрунтуватися на таких концептуальних принципах: (1) очікування здатності студента виконувати академічні завдання, (2) толерантність і демократичність у спілкуванні зі студентами, (3) спонукання студентів для досягнення відповідної соціальної поведінки, і (4) зворотний зв'язок зі студентами щодо формування ними відповідної моделі поведінки. Відносно мало досліджень присвячено вивченню впливу відносин між студентами в межах навчальних ситуацій, які сприяли їх соціалізації та розвитку. У більшості навчальних текстів з методики викладання в університеті існує значно більше інформації щодо того, як викладачі повинні взаємодіяти зі студентами, ніж, як студенти повинні взаємодіяти один з одним в межах навчальних ситуацій [3].

Отже, акцент на взаємодію викладача та студента, відображає, принаймні три основні суперечності між поточною навчальною практикою та знаннями. Перша суперечність в тому, що акцентується взаємодія викладач-студент і можливість взаємодії студент-студент виключається у ба-